

Remissvar – Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation (SOU 2023:59) och Statlig forskningsfinansiering Underlagsrapporter (SOU 2023:19), dnr U2023/02898

Sammanfattning

Örebro universitet stöder förslaget till tre nya myndigheter som fördelar all statlig extern konkurrensutsatt finansiering av forskning och innovation (Rymdstyrelsen undantagen).

Universitetet ser mycket positivt på att en utredning om hur forsknings- och innovationsfinansieringen bedrivs av de statliga finansiärerna och myndigheter har genomförts. Dessa finansiärer spelar en avgörande roll för svensk forskning och innovation och speciellt den del som bedrivs vid Sveriges lärosäten. De statliga finansiärernas organisering, uppdrag, styrning och deras processer för hur forskningsmedel fördelas är därför av största vikt för Sveriges fortsatta utveckling. Vi vill också uttrycka vår uppskattning över att själva utredningen genomförts på ett så transparant sätt, med god möjlighet att fortlöpande ta del av material under utredningens gång. Dessutom har det vid flera tillfällen funnits möjlighet till inspel på olika delar av utredningen och delbetänkanden.

Målbilden för betänkandet är bra och lärosätet delar de sju uppsatta kriterierna som fångar morgondagens behov inom forskning- och innovationsfinansiering (s.17 i SOU2023:59).

Motiveringen av den föreslagna lösningen är dock inte tillräckligt tydlig med hur dessa sju kriterier kan uppnås på ett bättre sätt än dagens system.

Avgränsningen i utredningen till att enbart gälla extern statlig finansiering av forskning och innovation och alltså inte finansieringen som sker genom lärosätenas basanslag behöver lyftas särskilt.

Basanslaget är av största vikt för att säkerställa fri forskning, lärosätenas autonomi och möjligheten till utvecklandet av forskningsprofiler och morgondagens tvärvetenskapliga forskningsspets. Om en mycket stor del av anslagen fördelas i konkurrens, och dessutom binder upp statligt basanslag genom krav på medfinansiering, hämmas utveckling av svensk forskning och försvårar kopplingen till utbildningen.

Örebro universitet anser att nedanstående övergripande reflektioner är viktiga att ta med i det fortsatta arbetet med utformningen av ett nytt svenskt system för forskning och innovation:

Övergripande reflektioner

- Slutbetänkandets förslag om att medfinansiering inte bör krävas från lärosäten för anslag från de statliga forsknings- och innovationsfinansierande myndigheterna är mycket välkommet. Alltför många andra forskningsfinansiärer låser basanslag genom medfinansieringskrav.
- Vad gäller digital infrastruktur presenteras inget egentligen nytt utan förslaget är väldigt likt det som redan finns idag. Nya initiativ krävs på nationell nivå för att undvika flaskhalsar i svensk forskning, till exempel för att åstadkomma effektiv länkning mellan olika register.

- Förslaget om möjlighet till att ge finansiering under längre tid till infrastruktur är bra, men riskerar samtidigt att binda upp mycket medel.
- Det är överlag positivt om antalet utlysningar minskar och mer resurser går till årliga öppna utlysningar. Den beräknade förväntade besparingen för forskare genom minskat antal ansökningar och genom ett gemensamt ansökningssystem är dock troligen inte fullt så stor som utredningen antar.
- Tre stora finansiärer med liknande kultur, jämfört med flera mindre finansiärer med olika kulturer, bör leda till effektivisering. Men detta kan även leda till likriktning och att enbart större forskningsområden gynnas. Det kan också finnas en risk att basanslaget relativt sett kan komma minska om dessa nya finansieringsmyndigheter får mer inflytande än idag.
- Det är inte tydligt hur det nya förslaget ska leda till mer vetenskapskopplad utbildning.
- Forskare saknas i panelen för myndigheten för strategisk forskning och myndigheten kan knappast ge anslag till grundforskning utan denna kompetens. Lärosätenas inflytande som sker genom många finansiärer och ämnesråd riskerar att minska. Upplägget med fler politiska ledamöter än forskare i styrelserna för två av de nya myndigheterna är tveksamt. Det är viktigt att ämnesråd och kommittéer kan fortsätta sitt arbete. Örebro universitets uppfattning är att det är centralt med aktiva forskare som verkar inom de olika myndigheterna. Utredningen föreslår en förändringen av råden/kommittéerna inom den nya Vetenskapsmyndigheten (s. 289), exempelvis ett avskaffande av den utbildningsvetenskapliga kommittén, ett separerande av Natur och Teknik, som tidigare haft ett gemensamt ämnesråd, samt en inkludering av Konst i rådet som ska hantera samhällsvetenskap och humaniora. Hur råden konstitueras kommer med stor sannolikhet att påverka såväl fördelningen av medel till råden, som fördelningen inom dem. Detta är en fråga som är synnerligen angelägen att diskutera djupare än vad som görs av utredningen.
- Utredningen är oklar om var finansiering av den kliniska forskningen ska placeras. Sverige är framstående inom både biomedicinsk och kliniskt medicinsk forskning och det är önskvärt att vi behåller denna position. Grundforskning och klinisk forskning är ofta integrerad och det är därför viktigt att dessa delar av forskningsfinansieringen hålls ihop. Klinisk behandlings-forskning, som möjliggör många av de akademiskt drivna kliniska studierna i Sverige, bör därför ligga nära den medicinska grundforskningen. Det framgår inte var dessa områden ska hanteras. Det tas inte heller upp något kring regionernas medfinansiering av den kliniska forskningen och regionernas involvering behöver absolut tydliggöras. Regionrepresentanter bör därför också ingå i de olika myndigheternas styrelser.
- Myndigheten för strategisk forskning bör få ett uppdrag för forsknings- och innovationsstrukturer samfinansierade med regioner och näringsliv, tex Biobank Sverige, Genomic Medicine Sverige och Avancerade terapiläkemedel
- I stora avseenden framstår det som att de nya myndigheterna kommer att bemannas på ett liknande sätt som i den nuvarande strukturen. Men, vissa skillnader kan skönjas, bland annat när det gäller tillsättandet av styrelsens ledamöter till Myndigheten för strategisk forskning och även till Innovationsmyndigheten. I det förstnämnda fallet ska regeringen tillsätta alla styrelseledamöter, vilket exempelvis skiljer sig från dagens procedur inom FORTE, där vissa styrelseledamöter utses genom elektorsval (liknande proceduren inom Vetenskapsrådet). Även när det gäller Innovationsmyndigheten ska regeringen utse samtliga ledamöter till styrelsen. Detta att jämföra med exempelvis nuvarande KK-stiftelsen, där två av styrelsens ledamöter utses av regeringen och resterande åtta av styrelsen själv. Det är

naturligtvis svårt att avgöra vilka konsekvenserna av detta kommer att bli, men utredningens skäl och resonemang kring den 'nya modellen' saknas.

Örebro universitet önskar att dessa synpunkter tas till vara i regeringens fortsatta beredning av forskningsfinansieringsutredningen och i utformandet av den statliga organisationen för extern forsknings- och innovationsfinansiering.